

Villu Kõve
Riigikohus

Teie 11.08.2022 nr 5-22-6/3

Meie .09.2022 nr 2-8/22-17/5

Arvamus lastekaitseaduse § 20 lg 1¹ põhiseaduspärasuse kohta asjas nr 5-22-6

Austatud esimees

Riigikogu sotsiaalkomisjon tänab võimaluse eest avaldada arvamust, kas lastekaitseaduse § 20 lg 1¹ on osas, milles vastav säte viitega kriminaalkodeksi §-le 202, välistab lastega tegutsemise treeneril, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele, sõltumata kuriteo asjaoludest, põhiseadusega kooskõlas. Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas oma käesoleva aasta 20. septembri istungil, kas põhiseadusega vastuolevaks tunnistatud norm on kooskõlas PS §-dega 29, 31 ja 32.

Sotsiaalkomisjon kujundas oma arvamuse tuginedes järgnevale:

1. **Lastekaitseaduse eesmärk ja arutelu Riigikogus.** Riigikogu võttis [lastekaitseaduse eelnõu \(677 SE\)](#) vastu 2014. aastal ja seadus jõustus 2016. aasta 1. jaanuaril. Lastekaitseadus (LasteKS) loob üldise raami lastekaitsealasele tegevusele kogu riigis, kaasates nii riigi kui ka kohaliku tasandi, avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud. Seaduses sätestatud põhimõtted, nõuded ja kohustused laienevad kõigile füüsilistele ja juriidilistele isikutele, kes oma tegevuses puutuvad kokku laste ja lastekaitsega. Seadus kehtestati ühiskonnas last väärtustava ning lapse arengut soodustava käitumise ja elulaadi kujundamiseks, last toetava keskkonna loomiseks, lapse huvide esikohale seadmiseks, lapse elukvaliteedi parendamiseks ja lapse igakülgse arengu toetamiseks, tervist ja heaolu ohustavates tingimustes viibivale lapsele õigeaegse ja asjakohase abi ja hoolduse tagamiseks.

LasteKS §-s 20 sätestati lapsega töötava isikuna töötamise piirangud. LasteKS §-s 20 kehtestatud üldise lastega töötamise piirangu eesmärk on kaitsta laste isikupuutumast ning tagada laste turvaline ja vägivallavaba areng. Teatud kuritegude eest karistatud inimene ei tohi asuda ametikohale, kus ta puutuks vahetult lastega kokku.

Eelnõu seletuskirja kohaselt tagatakse sättega, et lastega kokkupuutuvatele kutsealadele ei pääseks töötama isikud, keda on karistatud või kes on sundravile määratud inimkaubanduse, seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude, prostitutsiooni- ja lastepornoga seotud kuritegude eest. Piirang kehtestati, et kaitsta laste isikupuutumast ja tagada nende julgeolek. Lõikes 1 sätestatud keeld on suunatud laste kaitsele seksuaalse väärkohtlemise eest ja lõikes 2 toodud piirangute

eesmärk on kaitsta laste isikupuutumatus ja tagada nende julgeolek. Tegemist on tõsiste süütegudega ning seetõttu on põhjendatud piirata nendes süütegudes karistust kandvate isikute tööalast kokkupuudet lastega.

- 2. Kriminaalkodeksis sätestatud alaealise kaasatõmbamise regulatsiooni (KrK § 202) mõju lastekaitseadusele.** 2017. aasta sügisel täiendati LasteKS §-i 20 lõikega 1¹. Lõige lisandus [sotsiaalhoolekande seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse \(489 SE\) eelnõu](#) menetlemisel. Ettepaneku tegi Sotsiaalministeerium peale eelnõu I lugemist, põhjusel, et lastega võisid töötada ka sellised inimesed, kelle karistatus ning seost vana kriminaalkodeksi paragrahvidega ei ole kontrollitud. Sotsiaalkomisjon esitas ettepaneku enda nimel.

Muudatusega täiendati lastekaitseaduses sätestatud lastekaitsetöötajana ja lapsega töötava isikuna töötamise piiranguid karistustega, mis oli isikutele määratud enne karistusseadustiku jõustumist kehtinud kriminaalkodeksi alusel. Hõlmates lastekaitseaduse loetelusse ka karistusregistri seaduse rakendussättes ehk §-s 36 olevad kriminaalkodeksi paragrahvid, lahendati seaduses võimalik vastuolu, mis võib tekkida asjaolust, et materiaalne keeld lastega töötamiseks on sätestatud konkreetsete kuriteokoosseisudena lastekaitseaduses ning päringu tegemisel väljastavate karistuste loetelu karistusregistri seaduses. Muudatusettepaneku sõnastuse eesmärk oli, et lastega töötamise eluaegne keeld rakendub ka nendele isikutele, keda on karistatud enne karistusseadustiku jõustumist ja mis vastavad oma olemuselt lastekaitseaduse § 20 lõikes 1 loetletud karistusseadustikus sätestatud kuritegudele.

Tänase teadmise juures tuleb tunnistada, et Sotsiaalministeerium ja ka Sotsiaalkomisjon jättis LasteKS § 20 lõike 1¹ kehtestamisel tähelepanuta asjaolu, et sättesse lisandunud KrK § 202 hõlmab erinevaid kuritegusid ning selles sisalduv „alaealise kaasatõmbamine kuriteo toimepanemisele“ on üldsõnaline.

- 3. Kontrolli tõhustamine isikute üle, kellele kohaldatakse lapsega töötamise piirangut.** Riigikogu menetles 2022. aasta kevadel [Karistusregistri seaduse, karistusseadustiku ja lastekaitseaduse muutmise seaduse eelnõu \(581 SE\)](#) Teatavasti on osade süütegude puhul karistatute jaoks keelatud lastega töötamine kas alaliselt (§ 20 lg 1) või ajutiselt (§ 20 lg 2). Alalise iseloomuga teod on sellised, mis kujutavad lapse turvalisusele vahetut ohtu, näiteks prostitutsioonile kaasaaitamine, kallutamine narkootiliste ja psühhotroopse aine ja uimastava toimega aine ebaseaduslikule tarvitamisele jne. Ajutise piiranguga süüteod on näiteks kaklused, röövimised, väljapressimised, võimulialdused jne. Eelnõu seletuskirjas on selgelt fikseeritud, et eelnõu koostamise käigus on tuvastatud puudujääke LasteKS § 20 lg 1¹ sätestatud süütegude loetelus ning süüteokoosseisude loetelusid tuleb ajakohastada ning viia kooskõlla süüteokoosseisude omavahelise loogikaga. Tõdetakse, et KarS § 181 puudumine LasteKS § 20 loetelust tähendab õiguslikku lünka, mille olemasolu võib tähendada ebavõrdset kohtlemist isikute suhtes, keda on karistatud sama teo eest KrK § 202 või KarS § 175 alusel. Eelnõuga lisati KarS § 181 LasteKS § 20 lõikesse 2, mis kehtestab ajutise piirangu lastega töötamiseks.

Lisaks tuleb märkida, et muutunud LasteKS § 20 lisandunud lõige 4 võimaldab asjaolude kaalumist (kaalutlusotsust) huvitatud isiku taotluse alusel. Uue regulatsiooni kohaselt võib karistatud isik esitada Sotsiaalkindlustusametile taotluse lastega töötamise keelu ümberhindamiseks. 1. oktoobrist jõustuva regulatsiooni kohaselt saab SKA hinnata, kas ja millise kuriteokoosseisu alusel on isiku tegu endiselt karistatav

ning missugune on sellisele teole kehtiv lastega töötamise piirangu kestus kehtiva õiguse alusel.

4. Praeguses õigusruumis ei kohaldataks analoogse teo toimepanemise eest karistatud inimesele eluaegset lastega töötamise keeldu. Komisjon nõustub, et piirang on intensiivne. Kuriteo sooritamisest on möödunud üle 27 aasta, karistus on kustunud ja isik pole rohkem rikkumisi toime pannud.

Järeldus:

Arvestades treeneri toime pandud kuritegu ning aega, mis on möödunud kuriteo toimepanemisest, ei saa eluaegne lastega töötamise keeld olla mõõdukas piirang ning seetõttu on LasteKS § 20 lg 1¹ osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202 ei võimalda lastega töötada isikul, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele sellistel asjaoludel nagu isiku puhul, kelle tööjõukulu katmiseks kaebaja toetust taotles, põhiseadusega vastuolus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Helmen Kütt
esimees